

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський універ-
ситет економіки і торгівлі»

18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-2.03

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО»**

з підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право <i>(код і назва)</i>
Спеціальність	081 Право <i>(код і назва)</i>
Освітня програма	Право <i>(назва)</i>

Полтава 2022 рік

Укладач програми:

Олег КУЛЬЧІЙ – к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти програми:

Кучеренко О. М. – к. ю. н., доцент кафедри цивільно-правових дисци-
плін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Геєць І. В. – к. ю. н., доцент кафедри політології, права та філософії
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Програма навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» об-
говорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства,
протокол засідання кафедри від 29 серпня 2022 р. № 1.

Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

Цивільне процесуальне право є самостійною галуззю права, оскільки його нормами здійснюється регулювання специфічної діяльності щодо охорони і захисту прав громадян, юридичних осіб та інтересів держави. Специфіка такої діяльності зумовлена комплексом повноважень, якими наділені суди, в результаті чого при здійсненні судочинства складаються специфічні відносини з характерними лише їм правами та обов'язками суб'єктів. Відносна самостійність цивільного процесуального права зумовлена тим, що для вирішення конкретної справи судом мають застосовуватися матеріальні норми права та суд має керуватися нормами процесуального права. Цивільне процесуальне право є складовою частиною системи права України і тісно пов'язаний та взаємодіє з іншими його галузями. Так, Конституцією України встановлені основи організації й принципи здійснення правосуддя в Україні, зокрема гарантований громадянам справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд та вирішення цивільних справ судом, здійснення правосуддя неупередженими та професійними суддями, які знайшли своє закріплення та подальший розвиток і деталізацію у нормах цивільного процесуального права. Суд забезпечує у деяких справах захист прав суб'єктів, врегульованих нормами конституційного права.

Предметом навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» є система суспільних відносин, що виникають у зв'язку із розглядом цивільних спорів і регулюються нормами цивільного процесуального права, загальні принципи цивільного судочинства, процесуальна діяльність суду та інших учасників процесу, що виникають при здійсненні правосуддя – сам цивільний процес, а також система цивільних процесуальних прав і обов'язків суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин та гарантії їх реалізації.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у засвоєнні студентами системних знань з цивільного процесу, щодо правових засобів і процедур, спрямованих на ефективний судовий захист прав свобод і інтересів учасників цивільно-процесуальних відносин, підготовка до практичної юридичної діяльності.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Поняття, загальна характеристика та джерела цивільного процесуального права. Цивільний процес. Принципи цивільного процесуального права України. Цивільні процесуальні правовідносини. Суд як суб'єкт цивільного процесу. Сторони та інші учасники цивільного процесу. Представництво у цивільному процесі. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ суду. Цивільні процесуальні строки. Судові витрати. Судові виклики та повідомлення. Заходи процесуального примусу. Докази, доказування та доведення у цивільному процесі.

Наказне провадження. Позовне провадження. Стадії цивільного процесу у суді першої інстанції. Фіксування цивільного процесу. Елект-

ронне судочинство. Рішення суду першої інстанції. Окреме провадження. Апеляційне провадження. Касаційне провадження. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Відновлення втраченого судового провадження. Звернення судових рішень до виконання. Судовий контроль. Провадження у справах за участю іноземних осіб. Визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні.

Annotation of educational discipline

Law of civil procedure is an independent branch of law, as its rules regulate specific activities aimed at protecting and defending the rights of citizens, legal entities and the interests of the State. The specificity of such activity is conditioned by the complex of powers vested in the courts, as a result of which, in the course of court proceedings, there are specific relations with the rights and obligations of subjects that are specific only to them. The relative autonomy of law of civil procedure is conditioned by the fact that substantive rules of law must be applied to the decision of a specific case by the court, while the court must be guided by the rules of procedural law. Civil procedural law is an integral part of the system of law of Ukraine and is closely linked and interacts with its other branches. Thus, the Constitution establishes the foundations for the organization and principles of the administration of justice in Ukraine, including the guarantee to citizens of a fair, impartial and timely consideration and resolution of civil cases by a court of law and the administration of justice by impartial and professional judges, which have been consolidated and further developed and detailed in the rules of law of civil procedure. The Court ensures the protection of the rights of subjects governed by the rules of constitutional law in certain cases.

The subject of the training discipline "Law of civil procedure" is a system of social relations that arise in connection with the consideration of civil disputes and are governed by the rules of law of civil procedure, the general principles of civil procedure, the procedural activities of the court and other participants in the process arising in the implementation of justice - the civil process itself, as well as the system of civil procedural rights and duties of subjects of civil procedure legal relations and guarantees of their implementation.

The purpose of studying of academic discipline consists in mastering by students of system knowledge on civil process, about legal means and the procedures directed on effective judicial protection of the rights of freedoms and interests of participants of civil procedure relations, preparation for practical legal activity.

The content of the academic discipline is disclosed in the following topics: The concept, general characteristics and sources of law of civil procedure. Civil proceedings. Principles of Ukrainian Civil Procedural Law. Civil procedural legal relations. Court as a subject of civil process. Parties and other participants in the civil process. Representation in the civil process. Civil

jurisdiction and jurisdiction of civil cases court. Civil procedure terms. Court costs. Court challenges and communications. Procedural coercive measures. Evidence, proof and evidence in civil proceedings.

Proceedings by order. Lawsuit proceedings. Stages of civil proceedings in the court of first instance. Fixation of civil proceedings. Electronic proceedings. The decision of the court of first instance. Separate proceedings. Appeals proceedings. Court of cassation proceedings. Review of court decisions on newly discovered or exceptional circumstances. Restoration of lost court proceedings. Enforcement of court decisions. Judicial control. Proceedings in cases involving foreign nationals. Recognition and enforcement of judgments of foreign courts in Ukraine.

Zusammenfassung der Ausbildungsdisziplin

Das Zivilprozessrecht ist ein eigenständiger Rechtszweig, denn seine Normen regeln spezifische Tätigkeiten, die auf den Schutz und die Verteidigung der Rechte von Bürgern, juristischen Personen und staatlichen Interessen abzielen. Die Besonderheit dieser Tätigkeit ist durch einen Komplex von Befugnissen bedingt, die den Gerichten übertragen wurden und die dazu führen, dass bei der Durchführung von Gerichtsverfahren spezifische Beziehungen zu den Rechten und Pflichten der Rechtssubjekte bestehen, die nur für diese charakteristisch sind. Die relative Unabhängigkeit des Zivilprozessrechts ergibt sich aus der Tatsache, dass das Gericht zur Lösung eines bestimmten Falles materiellrechtliche Vorschriften anwenden muss, während es sich von den Vorschriften des Verfahrensrechts leiten lassen muss. Das Zivilprozessrecht ist ein integraler Bestandteil des ukrainischen Rechtssystems und steht in enger Beziehung und Wechselwirkung mit anderen Rechtsgebieten. In der ukrainischen Verfassung sind die Organisation und die Grundsätze der Justiz in der Ukraine festgelegt, einschließlich der Garantie für die Bürger, dass zivilrechtliche Streitigkeiten fair, unparteiisch und rechtzeitig vom Gericht geprüft und entschieden werden, sowie der Rechtspflege durch unparteiische und professionelle Richter, die in den Vorschriften des Zivilprozessrechts verankert und weiterentwickelt wurden. In bestimmten Fällen schützen die Gerichte die Rechte von Subjekten, die durch die Regeln des Verfassungsrechts geregelt sind.

Gegenstand der Disziplin "Zivilprozessrecht" ist das System der sozialen Beziehungen, die im Zusammenhang mit der Behandlung zivilrechtlicher Streitigkeiten entstehen und durch die Regeln des Zivilprozessrechts, die allgemeinen Grundsätze des Zivilprozesses, die prozessualen Tätigkeiten des Gerichts und anderer Prozessbeteiligter, die während der Rechtspflege entstehen - den Zivilprozess selbst - sowie das System der zivilprozessualen Rechte und Pflichten der Subjekte des zivilprozessualen Rechtsverhältnisses und die Garantien für deren Durchsetzung geregelt werden.

Ziel des Kurses ist es, dass die Studenten systematische Kenntnisse über das Zivilverfahren, die rechtlichen Mittel und Verfahren für einen wirksamen

gerichtlichen Schutz der Rechte, Freiheiten und Interessen der Teilnehmer an zivilprozessualen Beziehungen erwerben und sich auf die Rechtspraxis vorbereiten.

Der Inhalt des Fachgebiets wird in den folgenden Themen offengelegt: Begriff, allgemeine Merkmale und Quellen des Zivilprozessrechts. Ein Zivilprozess. Grundsätze des ukrainischen Zivilprozessrechts. Zivilprozessualer Rechtsverkehr. Ein Gericht als Subjekt des Zivilprozesses. Parteien und andere Teilnehmer des Zivilprozesses. Vertretung in Zivilverfahren. Zivilgerichtsbarkeit und Zuständigkeit für Zivilsachen. Zivilprozessuale Begriffe. Gerichtsgebühren. Gerichtliche Vorladungen und Mitteilungen. Maßnahmen des verfahrensrechtlichen Zwanges. Beweismittel, Beweise und Indizien im Zivilprozess.

Verfahren des Gerichtsvollziehers. Verfahren der Klage. Etappen des Zivilprozesses in erster Instanz. Festlegung des Zivilverfahrens. Elektronisches Gerichtsverfahren. Entscheidung des erstinstanzlichen Gerichts. Getrennte Verfahren. Rechtsmittelverfahren. Kassationsverfahren. Überprüfung von Gerichtsentscheidungen über neu entdeckte oder außergewöhnliche Umstände. Wiedereinsetzung in den vorigen Stand bei verlorenen Gerichtsverfahren. Vollstreckung von Gerichtsurteilen. Gerichtliche Überprüfung. Verfahren in Fällen, an denen ausländische Einrichtungen beteiligt sind. Anerkennung und Vollstreckung von ausländischen Urteilen in der Ukraine.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» укладена відповідно до освітньо-професійної програми Право підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право», розробленої на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 644.

Цивільне процесуальне право є відносно самостійною галуззю права, оскільки в його межах здійснюється специфічна діяльність по охороні і захисту прав громадян, юридичних осіб та інтересів держави. Специфіка такої діяльності зумовлена комплексом повноважень, якими наділені суди, в результаті чого при здійсненні судочинства складаються специфічні відносини з характерними лише їм правами та обов'язками суб'єктів. Відносна самостійність цивільного процесуального права зумовлена тим, що для вирішення конкретної справи судом мають застосовуватися матеріальні норми права та суд має керуватися нормами процесуального права.

Отже, цивільне процесуальне право є складовою частиною системи права України і тісно пов'язаний та взаємодіє з іншими його галузями. Так, Конституцією України встановлені основи організації й принципи здійснення правосуддя в Україні, зокрема гарантований громадянам справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд та вирішення цивільних справ судом, здійснення правосуддя неупередженими та професійними суддями, які знайшли своє закріплення та подальший розвиток і деталізацію у нормах цивільного процесуального права. Суд забезпечує у деяких справах захист прав суб'єктів, врегульованих нормами конституційного права.

Предметом навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» є сукупність суспільних відносин, що виникають у зв'язку із розглядом цивільних спорів і регулюються нормами цивільного процесуального права, загальні принципи цивільного судочинства, процесуальна діяльність суду та інших учасників процесу, що виникають при здійсненні правосуддя – сам цивільний процес, а також система цивільних процесуальних прав і обов'язків суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин та гарантії їх реалізації.

Таким чином, навчальна дисципліна «Цивільне процесуальне право» включає поняття про предмет і систему цивільного процесуального права, принципи цивільного судочинства, суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, процесуальні строки й судові витрати, докази й доказування, юрисдикцію та підсудність, види проваджень ци-

вільного процесу в суді першої інстанції та при перегляді судових рішень, виконання судових рішень, господарське та адміністративне судочинство, третейське судочинство, нотаріальний процес тощо.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у засвоєнні студентами системних знань з цивільного процесу, щодо правових засобів і процедур, спрямованих на ефективний судовий захист прав свобод і інтересів учасників цивільно-процесуальних відносин, підготовка до практичної юридичної діяльності. Вивчення курсу передбачає розуміння студентами значення основних категорій цивільного процесуального права, змісту процесуальних інститутів, судової практики, оволодіння навичками правильного тлумачення норм цивільного процесуального права та практичного їх застосування при вирішенні конкретних судових справ, досвідом аналітичної роботи.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 2);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 3);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 7);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 8);
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК 10);

спеціальні (фахові, предметні):

- здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини (СК 4);
- здатність застосовувати норми та інститути права, зокнайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право (СК 7);
- здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності (СК 8);
- здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти (СК 11);
- здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції (СК 12);
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ (СК 13);
- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (СК 16);

– здатність аналізувати окремі види приватноправових відносин, усвідомлювати особливості їх правового регулювання, визначати ефективні способи їх охорони та захисту (ДСК 18).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

– визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин (РН 1);

– знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини (РН 2);

– проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (РН 3);

– давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (РН 5);

– оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему (РН 6);

– знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (РН 13);

– вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних (РН 15);

– застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (РН 18);

– пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (РН 19);

– виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки (РН 20);

– готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях (РН 21);

– виявляти вміння аналізувати окремі види приватноправових відносин, визначати особливості їх правового регулювання, застосовувати ефективні способи їх охорони та захисту (ДРН 24).

Навчальна дисципліна є **обов’язковою** у відповідності до навчального плану.

Форма підсумкового контролю знань – **екзамен**.

ПРОГРАМНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

Загальні положення цивільного процесуального права

Тема 1. Поняття, загальна характеристика та джерела цивільного процесуального права. Цивільний процес.

Судовий захист прав і охоронюваних законом інтересів. Сутність правосуддя в цивільних справах і цивільного судочинства. Система судів цивільної юрисдикції. Поняття цивільного процесу (цивільного судочинства). Цивільне судочинство й інші форми судочинства.

Форми та способи захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Конституція України про право громадян на судовий захист.

Поняття цивільного процесуального права. Предмет, метод і система цивільного процесуального права. Значення цивільного процесуального права в сучасній правовій доктрині.

Співвідношення цивільного процесуального права з цивільним, сімейним, трудовим, аграрним, державним і адміністративним правом, кримінальним процесуальним та адміністративним процесуальним правом. Цивільне процесуальне право та організація судової та правоохоронної системи України.

Джерела цивільного процесуального права. Цивільно-процесуальні норми, їх структура. Межі дії цивільного процесуального закону. Судова практика в цивільному судочинстві.

Предмет науки цивільного процесуального права. Система науки цивільного процесуального права.

Поняття цивільного судочинства (процес) і його завдання. Види цивільного судочинства. Стадії цивільного процесу.

Суть, основні риси і значення цивільної процесуальної форми.

Тема 2. Принципи цивільного процесуального права України.

Поняття та система принципів цивільного судочинства. Загально-визнані принципи права та судове правозастосування. Правові аксіоми в цивільному судочинстві. Конституційні основи (принципи) правосуддя у цивільних справах.

Галузеві принципи цивільного процесуального права. Взаємний зв'язок і взаємозалежності принципів цивільного процесуального права.

Характеристика основних принципів цивільного процесу: принцип верховенства права; принцип права на суд; принцип правової визначеності; принцип пропорційності; принцип доступності правосуддя; здійснення правосуддя виключно судами; незалежність суддів і підкорення їх лише закону; державної мови судочинства; гласність судово-

го процесу; законності; диспозитивності; змагальності; публічності та судового керівництва; процесуальної рівноправності сторін; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових рішень; усності та писемності; безпосередності судового розгляду; обов'язковості рішень суду.

Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини.

Поняття, ознаки і види цивільних процесуальних правовідносин. Підстави виникнення цивільних процесуальних правовідносин. Розвиток, зміна і припинення цивільних процесуальних правовідносин. Система і структура цивільних процесуальних відносин.

Об'єкт і зміст цивільних процесуальних відносин.

Поняття суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин. Види суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.

Тема 4. Суд як суб'єкт цивільного процесу.

Суд як обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Правосуб'єктність органів судової влади. Правові засади діяльності суду. Правовий статус і роль суду у цивільному процесі. Склад суду. Секретар судового засідання. Судовий розпорядник. Помічник судді.

Відвід судді. Відвід секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.

Тема 5. Сторони та інші учасники цивільного процесу. Представництво у цивільному процесі.

Поняття сторін у цивільному процесі.

Цивільна процесуальна правоздатність. Цивільна процесуальна дієздатність. Процесуальні права і обов'язки. Основні риси сторін у цивільному процесі, види сторін. Характеристика прав і обов'язків сторін. Спеціальні права сторін.

Процесуальна співучасть. Мета і підстави співучасті. Види співучасті. Процесуальні права і обов'язки співучасників.

Поняття належної та неналежної сторони. Умови і порядок заміни неналежної сторони.

Процесуальне правонаступництво (поняття і підстави). Порядок вступу в процес правонаступника і його правовий статус.

Зловживання процесуальними правами як наукова проблема. Поняття зловживання процесуальними правами. Види зловживань процесуальними правами. Протидія зловживанню процесуальними правами.

Поняття та види третіх осіб у цивільному процесі. Основні ознаки третіх осіб.

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги. Підстави та процесуальний порядок їх вступу у справу. Процесуальні права і обов'язки третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги. Відмінність третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, від співпозивачів.

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог. Підстави і процесуальний порядок їх вступу (залучення) у справу. Процесуальні права і обов'язки третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог.

Відмінність третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог, від співучасників (співпозивачів, співвідповідачів).

Особи, які беруть участь у справі, як суб'єкти цивільних процесуальних відносин. Поняття і склад осіб, які беруть участь у справі, їх права і обов'язки.

Особи, які сприяють розглядові справи, їх класифікація. Свідки, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст, їх процесуальне становище та функції, права і обов'язки. Помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Підстави та форми участі в цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, прокурора, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб, які захищають права інших осіб. Порядок порушення цивільної справи на захист прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб. Участь органів державної влади та місцевого самоврядування в процесі для подання висновку у справі.

Поняття представництва у цивільному процесі. Види представництва у цивільному судочинстві. Процесуальне становище та повноваження представника у цивільному процесі. Документи, які підтверджують повноваження представника та їх оформлення. Особи, які не можуть бути представниками в суді.

Тема 6. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ суду.

Органи, які захищають суб'єктивні права і інтереси громадян і організацій. Поняття цивільної юрисдикції.

Предметна та суб'єктна юрисдикція. Інстанційна юрисдикція. Відмежування цивільної юрисдикції від конституційної, адміністративної, господарської.

Юрисдикція суду щодо розгляду справ позовного, наказного та окремого провадження.

Територіальна юрисдикція (підсудність). Територіальна підсудність, її види: загальна, альтернативна, виключна, договірна, дискреційна (за вказівкою суду) і за зв'язком справ.

Порядок передачі справи в інший суд, порядок вирішення справ між судами про підсудність. Наслідки порушення правил про підсудність.

Тема 7. Цивільні процесуальні строки. Судові витрати.

Поняття процесуальних строків та їх види. Обчислення процесуальних строків. Продовження та поновлення процесуальних строків. Службові строки.

Наслідки порушення процесуальних строків.

Поняття і види судових витрат у цивільному процесі. Судовий збір. Визначення ціни позову. Витрати, пов'язані з розглядом справи. Витрати, пов'язані з залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи.

Порядок визначення сум витрат, пов'язаних з оглядом на місці. Витрати на розшук відповідача, боржника, житини або транспортних засобів. Витрати, пов'язані з виконанням рішення. Оплата послуг адвоката. Звільнення від сплати судових витрат. Відстрочення та розстрочення сплати судових витрат. Розподіл судових витрат. Повернення судового збору.

Тема 8. Судові виклики та повідомлення. Заходи процесуального примусу.

Поняття судових викликів і повідомлень та їх види. Способи та порядок вручення судових повісток та повідомлень. Розшук відповідача.

Особливості здійснення викликів і повідомлень за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Поняття процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Підстави застосування заходів процесуального примусу. Порядок застосування окремих заходів процесуального примусу. Попередження і видалення із залу судового засідання. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом. Привід свідка. Штраф.

Тема 9. Докази, доказування та доведення у цивільному процесі.

Поняття і мета судового доказування. Поняття судового доказу. Докази і засоби доказування.

Суб'єкти та предмет доказування. Поняття предмета доказування. Визначення предмету доказування по конкретних цивільних справах. Факти, які не підлягають доказуванню.

Розподіл між сторонами обов'язку по доказуванню. Роль суду у збиранні доказів та підтвердженні суттєвих для справи фактів. Права і обов'язки суб'єктів процесу по поданні доказів. Строки подання доказів. Правові наслідки несвоєчасного подання доказів.

Класифікація доказів: первісні і похідні; прямі і побічні; усні і письмові; особисті і речові.

Належність доказів і допустимість засобів доказування.

Пояснення сторін і третіх осіб. Визнання сторони (третьої особи) як засіб доказування. Види визнання. Правові наслідки визнання. Оцінка доказів.

Показання свідків. Процесуальний порядок допиту свідків. Права і обов'язки свідків.

Письмові докази. Види письмових доказів (за змістом і формою). Порядок витребування письмових доказів.

Речові докази. Відмінність речових доказів від письмових. Порядок подання речових доказів і їх зберігання. Огляд на місці. Протокол огляду.

Поняття та особливості електронних доказів. Проблемні питання застосування електронних доказів.

Експертиза. Підстави для проведення експертизи. Порядок призначення і проведення експертизи. Висновок експерта та його зміст. Процесуальні права та обов'язки експерта. Додаткова і повторна експертиза.

Забезпечення доказів. Підстави і способи забезпечення доказів. Порядок забезпечення доказів. Витребування доказів.

Судові доручення. Процесуальний порядок виконання судового доручення.

Модуль 2.

Правове регулювання окремих видів та стадій цивільного процесу

Тема 10. Наказне провадження.

Поняття, ознаки і суть наказного провадження. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Звернення до суду з заявою про видачу судового наказу. Підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу. Правові наслідки повернення заяви або відмови у її прийнятті.

Поняття судового наказу. Зміст судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили. Скасування судового наказу.

Тема 11. Позовне провадження.

Поняття позовного провадження, його характерні ознаки та види.

Поняття позову та його елементи. Право на позов, право на пред'явлення позову та процесуальний порядок його реалізації. Види позовів та їх класифікація.

Процесуальний порядок пред'явлення позову. Наслідки його недотримання; позовна заява як процесуальна форма виразу позову, її зміст (реквізити). Порядок виправлення недоліків; підстави для відмо-

ви у відкритті провадження у справі; правові наслідки відкриття провадження у справі.

Загальна характеристика суб'єктів позовного провадження. Сторони як суб'єкти позовного провадження. Поняття сторін, їх риси, процесуальні права та обов'язки. Процесуальна співучасть та її види. Заміна неналежного відповідача, залучення співвідповідачів. Процесуальне наступництво.

Захист відповідача від пред'явленого позову. Заперечення проти позову (матеріально-правові і процесуальні).

Умови об'єднання і роз'єднання позовів. Загальні умови об'єднання позовів. Роз'єднання позовів.

Зміна позову. Відмова від позову, визнання позову. Мирова угода. Правові наслідки вчинення вказаних процесуальних дій. Врегулювання спору за участю судді.

Забезпечення позову. Підстави забезпечення позову. Способи забезпечення позову. Заміна виду забезпечення позову або скасування заходів забезпечення позову. Відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, та повернення предмета застави.

Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.

Тема 12. Стадії цивільного процесу у суді першої інстанції.

Відкриття провадження у справі.

Поняття та значення підготовчого провадження. Підготовче судове засідання: мета і строки, порядок призначення, значення.

Класифікація дій з підготовки справи до судового розгляду. Процесуальне оформлення закінчення провадження у справі до судового розгляду. Призначення справи до судового розгляду.

Значення судового розгляду. Роль суду у керівництві судовим розглядом справи.

Зміст судового розгляду. Підготовча частина судового розгляду. Наслідки неявки до суду осіб, викликаних у судові засідання. Відводи суддів (судді) та інших учасників процесу (підстави і порядок вирішення). Відкладення розгляду справи. Зупинення провадження у справі. Відмінність відкладення розгляду справи від зупинення провадження у справі.

Розгляд справи по суті. Відкриття розгляду справи по суті. Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів. Судові дебати. Ухвалення і оголошення судового рішення.

Закінчення справи без ухвалення судового рішення: закриття провадження у справі; залишення заяви без розгляду. Відмінність закриття провадження у справі від залишення заяви без розгляду (за підставами і правовими наслідками).

Особливості розгляду справ у порядку спрощеного провадження.

Поняття та підстави (умови) заочного розгляду справи. Порядок повідомлення відповідача про заочне рішення. Перегляд заочного рішення. Повноваження суду при перегляді заочного рішення.

Тема 13. Фіксування цивільного процесу. Електронне судочинство.

Фіксування цивільного процесу технічними засобами Журнал судового засідання, його зміст та значення. Протоколи окремих процесуальних дій. Право осіб, які беруть участь у справі, знайомитись з журналом судового засідання. Зауваження на технічний запис або журнал. Порядок розгляду зауважень.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та її функції.

Електронне судочинство.

Тема 14. Рішення суду першої інстанції.

Поняття і види судових рішень. Відмінність судового рішення від судової ухвали та судового наказу.

Поняття, суть і значення судового рішення. Судове рішення – акт правосуддя. Виховна роль судового рішення. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення.

Усунення недоліків судового рішення судом, який його постановив. Додаткове рішення. Роз'яснення рішення. виправлення описок і явних арифметичних помилок.

Зміст рішення суду (його складові частини). Порядок і час складання мотивувальної частини рішення суду.

Негайне (попереднє) виконання рішення (підстави і види). Відстрочка, розстрочка, зміна порядку і способу виконання рішення.

Законна сила рішення суду. Вступ рішення в законну силу. Правові наслідки вступу рішення в законну силу (незмінність, обов'язковість, преюдиціальність, виконавчість).

Ухвали суду першої інстанції. Види ухвал (за змістом, формою, порядком постановлення). Законна сила судових ухвал. Окремі ухвали, їх зміст та значення.

Тема 15. Окреме провадження.

Поняття і суть окремого провадження. Відмінність окремого провадження від наказного та позовного провадження. Порядок розгляду справ окремого провадження.

Визнання громадянина безвісно відсутнім і оголошення громадянина померлим. Підсудність справи. Зміст заяви. Дії судді після прийняття заяви. Особи, які беруть участь у цих справах. Рішення суду. Наслідки, виявлення місця перебування громадянина, який визнаний безвісно відсутнім або оголошений померлим.

Визнання громадянина обмежено дієздатним або недієздатним. Підсудність. Зміст заяви. Особи, які беруть участь у справі. Особливості доказування. Розгляд справи. Рішення суду. Поновлення громадянина в дієздатності.

Встановлення неправильності запису в актах громадянського стану. Зміст заяви. Підсудність. Рішення суду.

Провадження по справах про усиновлення дітей, які проживають на території України громадянами України та іноземними громадянами. Передумова права на звернення до суду. Процесуальна діяльність судді в процесі підготовки справи до судового розгляду. Особливості судового розгляду справ про усиновлення дітей. Зміст рішення суду.

Підвідомчість суду справ про встановлення фактів, які мають юридичне значення. Підсудність цих справ. Зміст заяви. Особи, які беруть участь у цих справах. Умови встановлення судом юридичних фактів. Рішення суду.

Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника (визивне провадження). Порядок подання заяви та її зміст. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи. Рішення суду.

Визнання спадщини відумерлою. Розгляд справи. Рішення суду.

Передання нерухомої безхазяйної речі у комунальну власність. Розгляд справи. Рішення суду.

Розгляд заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку. Розгляд судом справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. Особливості суб'єктного складу та розгляду.

Особливості розгляду справ про розкриття банківської таємниці.

Розгляд у окремому провадженні справ, що впливають з сімейних правовідносин.

Тема 16. Апеляційне провадження. Касаційне провадження.

Суть і завдання інституту апеляційного провадження. Суб'єкти апеляційного оскарження.

Строки та порядок апеляційного оскарження. Об'єкти оскарження. Підготовка справи до апеляційного провадження та призначення до слухання. Порядок розгляду справ апеляційної інстанції. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції. Права та обов'язки суб'єктів апеляційного провадження під час розгляду справи. Повноваження суду апеляційної інстанції: а) відхилення апеляційної скарги; б) підстави для скасування рішення суду і передачу на новий розгляд; в) підстави для скасування рішення і закриття провадження у справі або залишення заяви без розгляду; г) підстави для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення. Постанови суду апеляційної інстанції та порядок їх ухвалення. Порядок апеляційного оскарження ухвал суду першої інстанції.

Суть і значення касаційного перегляду постанов суду апеляційної інстанції. Суб'єкти та об'єкти касаційного оскарження, касаційне подання. Відмінність між об'єктами оскарження в касаційному та апеляційному порядку. Строки та порядок касаційного оскарження, касаційне подання. Процесуальні засоби звернення до суду касаційної інстанції. Зміст касаційних звернень. Приєднання до касаційної скарги. Суди касаційної інстанції, що уповноважені переглядати справи у порядку касації. Порядок вирішення питання про передачу справи на розгляд складу судової палати. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції. Межі розгляду справи. Права та обов'язки осіб, які беруть участь в касаційному провадженні. Повноваження суду касаційної інстанції. Зміст та порядок постановлення ухвали суду касаційної інстанції. Порядок розгляду касаційної скарги, касаційного подання прокурора, що надійшли до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи.

Тема 17. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Відновлення втраченого судового провадження.

Загальна характеристика перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами. Підстави перегляду судових рішень за виключними обставинами. Порядок відкриття провадження у зв'язку з виключними обставинами. Строки відкриття провадження. Суди, які вправі переглядати справи з виключними обставинами.

Загальна характеристика перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Підстави перегляду рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Порядок відкриття провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами. Строки відкриття провадження. Суди, які вправі переглядати справи у зв'язку нововиявленими обставинами. Порядок перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Повноваження суду.

Поняття втрати судового провадження. Процесуальний порядок відновлення втраченого судового провадження. Рішення суду про відновлення втраченого судового провадження.

Тема 18. Звернення судових рішень до виконання. Судовий контроль.

Поняття та загальні засади виконавчого провадження.

Органи примусового виконання. Роль суду у виконавчому провадженні. Сторони у виконавчому провадженні, їх права і обов'язки. Захист прав стягувача, боржника та інших осіб у виконавчому провадженні.

Акти, які підлягають примусовому виконанню (підстави виконання). Виконавчі документи, їх види і правове значення. Порядок видан-

ня виконавчого листа. Дублікат виконавчого листа. Виконавча давність. Перерва і зупинення строків виконавчої давності. Поновлення строків виконавчої давності.

Загальні правила виконавчого провадження. Звернення виконавчого документу до виконання. Добровільне виконання. Заходи примусового виконання. Час вчинення виконавчих дій.

Зупинення і закриття виконавчого провадження. Повернення виконавчого документа стягувачу. Витрати, пов'язані з виконанням рішень. Звернення стягнення на майно боржника. Виявлення та арешт майна боржника. Майно, на яке не може бути звернено стягнення. Продаж арештованого майна. Звернення стягнення на майно боржника, яке знаходиться у інших осіб. Звернення стягнення на будівлі. Звернення стягнення на майно боржника – юридичної особи. Звернення стягнення на заробітну плату та інші види доходів боржника. Захист прав стягувача, боржника та інших осіб під час провадження виконавчих дій.

Виконання судових рішень у немайнових спорах.

Тема 19. Провадження у справах за участю іноземних осіб. Визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні.

Поняття міжнародного цивільного процесу. Джерела міжнародного цивільного процесу. Правове становище іноземних осіб у цивільному процесі.

Підсудність цивільних справ за участю іноземних осіб. Провадження у справі за участю іноземної особи до судового розгляду.

Визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні. Порядок подання клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Розгляд клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду, підстави для відмови у його задоволенні. Порядок подання клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню та його розгляд.

Статус Європейського суду з прав людини. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини. Процедура прийняття скарги Європейським судом з прав людини та її розгляд. Рішення Європейського суду з прав людини та їх виконання в національних правопорядках.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : станом на 10.08.2015: офіц. текст. К. : Правова єдність; Алерта, 2015. 78 с.
2. Віденська конвенція про представництво держав і їх відносини з міжнародними організаціями універсального характеру від 14.03.1975. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_254
3. Загальна декларація прав людини, проголошена Організацією Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року. Права людини. Міжнародні договори України: декларації, документи / Упорядник Ю.К. Качуренко. К. : Наукова думка, 1992. С. 18-24.
4. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10.06.1958. *Офіційний Вісник України*. 2004. № 45. Ст. 3004.
5. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15.11.1965. *Офіційний Вісник України*. 2004. № 31. Ст. 2124.
6. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини, підписана у Римі 4 листопада 1950 року. *Вісник Українського центру прав людини*. 1998. № 3. С. 29-37.
7. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 2006. № 5. Кн. 1. Ст. 1156.
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Генеральною асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 16 грудня 1965 року. Права людини. Міжнародні договори України. К., 1992. С. 36-58.
9. Про батьківську відповідальність: Рекомендація № R(84)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 28.02.1984. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_263
10. Конвенція з питань цивільного процесу від 01.03.1954. *Офіційний Вісник України*. 2005. № 4. Ст. 264.
11. Європейська хартія про статус суддів від 10.07.1998. *Вісник Верховного Суду України*. 1998. № 4. С. 9-11.
12. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
13. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 606-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 24. Ст. 207.
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

15. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 7-93. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. №13. Ст. 113.
16. Про державну виконавчу службу: Закон України від 24.03.1998 № 202/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 36. Ст. 243.
17. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.1999 № 22/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 15. Ст. 128.
18. Про захист прав споживачів: Закон України від 15.12.1993 № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. Ст. 379.
19. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47– Ст. 256.
20. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
21. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.
22. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
23. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
24. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 № 137/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
25. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
26. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
27. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 14. Ст. 87.
28. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-IV. *Офіційний Вісник України*. 2010. № 55/1. Ст. 1900.
29. Про третейські суди: Закон України, від 11.05.2004 № 1701-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2004. № 35. Ст. 412.
30. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.
31. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.
32. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

33. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.

34. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Додаток до Рішення Ради суддів України від 02.04.2015 № 25. Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapasds/>

35. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 27. Ст. 1018.

36. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового засідання: Наказ Державної судової адміністрації від 06.06.2022 № 156. Законодавство України / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0156750-22#Text>

37. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172. *Офіційний вісник України*. 1999. № 26. Ст. 69.

38. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. № 1845/0/15-21. Законодавство України / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21/card6#Public>

39. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 17. Ст. 632.

40. Про затвердження Порядку роботи з документами в органах державної виконавчої служби: Наказ Міністерства юстиції України від 25.12.2008 № 2274/5 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2274323-08>

41. Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень: Наказ Генеральної прокуратури України від 28.05.2015 № 6гн. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=151874

42. Про перелік видів заробітку (доходу), які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.1993 № 146. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/146-93-%D0%BF>

43. Про початок функціонування відповідних підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС): Оголошення / Вища рада правосуддя. *Голос України. Офіційне видання*. 04.09.2021. № 168.

44. Про реалізацію арештованого майна шляхом проведення електронних торгів: Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2015 № 2710/5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 101 – Ст. 3498.

45. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) 08.04.1999 № 3-рп/99. *Офіційний вісник України*. 1999. № 15. Ст. 35.

46. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 № 18-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 50. Ст. 3288.

47. Про деякі питання, що виникли в практиці застосування судами Житлового кодексу України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1985 № 2. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-85>

48. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного суду України від 12.06.2009 № 2. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>

49. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду: Постанова Пленуму Верховного Суду України 12.06.2009 № 5. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09>

50. Про застосування судами Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 № 9. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

51. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13.06.2007 № 8. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>

52. Про порядок виконання судових рішень: Лист Верховного суду України від 27.06.2003 № 1-4/378. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_378700-03

53. Про посилення судового захисту прав і свобод людини і громадянина: Постанова пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 № 7. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-97>

54. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 № 3. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 5. С. 7.

55. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>

56. Про практику застосування судами законодавства про житлово-будівельні кооперативи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.09.1987 № 9. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-87>

57. Про практику застосування судами законодавства, що регулює право власності громадян на жилий будинок: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.10.1991 № 7. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-91>

58. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 № 7. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>

59. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.2006 № 9. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06>

60. Про практику перегляду судами у зв'язку з нововиявленими обставинами рішень, ухвал, постанов у цивільних справах, що набрали законної сили: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.1981 № 1. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-81>

61. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999 № 12. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>

62. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 № 14. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-03>

63. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992 № 9. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

64. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 № 6. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>

65. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>

66. Про практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

67. Про строки розгляду судами України кримінальних і цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.04.1994 № 3. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-94>

68. Про судові рішення у цивільній справі: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 № 14. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>

69. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.03.1972 № 3. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72>

70. Про судову практику в справах про виключення майна з опису: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.08.1976 № 6. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-76>

71. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95>

72. Про судову практику про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

73. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 № 12. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08>

74. Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.1995 № 20. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>

75. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09

76. Щодо перевищення розумних строків розгляду справ: Лист Верховного Суду від 25.01.2006 № 1-5/45. *Вісник Верховного Суду України*. 2006. № 3.

77. Про деякі питання підвідомчості цивільних справ та господарських спорів: Лист Верховного Суду України та Вищого арбітражного

суду України від 20.07.1995 № 01-8/518а. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v518a700-95>

Основні рекомендовані джерела інформації:

78. Васильєв С. В. Цивільний процес : підручник. Київ : Алерта, 2019. 506 с.

79. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р. Ю. Цивільний процес України : Навч. посіб. для студ. юрид. спец. закладів вищої освіти. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : ВД «Дакор», 2019. 274 с.

80. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту. Частина друга : навч. посіб. / кол. авт. Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Юніна М. П. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 216 с.

81. Цивільне процесуальне право України : підручник / В. М. Коссак, Р. Я. Лемик, Ю. В. Навроцька, та ін. ; за заг. ред. В. М. Коссак. Харків : Право, 2020. 752 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

82. Бичкова С. С. Можливість участі в наказному провадженні інших учасників цивільного процесу. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 6. С. 51-59.

83. Бобрик В. Заходи процесуального примусу : порівняльно-правовий аналіз у різних видах цивілістичного судочинства. *Підприємство, господарство і право*. 2014. № 10. С. 16-21.

84. Бойко М. Д., Хазін М. А. Процесуальні документи у сфері цивільно-правових відносин : зразки документів, коментарі, роз'яснення. К. : Центр учб. л-ри, 2014. 528 с.

85. Бондаренко А. Закладення основ змагальності в процесуальну форму досудового провадження. *Право України*. 2006. № 11. С. 42-49.

86. Величко О. Правова природа принципів рівності і рівноправності у цивільному процесі. *Юридичний журнал*. 2004. № 3. С. 118-122.. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1083>

87. Воробель У. Відкликання апеляційної скарги та залишення її без розгляду: проблемні аспекти їх співвідношення. *Право України*. 2015. № 3. С. 159-168.

88. Захарова О. С., Пронська Г. В. Проблеми виконання судових рішень у контексті реформування цивільного процесуального законодавства. *Адвокат*. 2004. № 4 (43). С. 3–6.

89. Зейкан Я. П. Коментар Цивільного процесуального кодексу України. –2-ге вид., доп. К. : Юридична практика, 2007. 592 с.

90. Зразки процесуальних документів у цивільному судочинстві : станом на 20 трав. 2016 р. / упоряд. С. О. Короєд, К. І. Чижмарь, Д. В. Журавльов, С. В. Петков. К. : Центр учб. л-ри, 2016. 108 с.

91. Ізарова І. О. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального законодавства Європейського Союзу: перші загальноєвроп.

процедури розгляду і вирішення цивільних та комерц. справ транско- рдонного характеру – видачі Європейського судового наказу й вирі- шення дрібних спорів. Ч. 1. К. : Дакор, 2016. 308 с.

92. Ізарова І.О. Принципи цивільного процесу ЄС . *Часопис Київ- ського університету права*. 2015. № 2. С. 160-164.

93. Кілічава Т. М. Цивільне процесуальне право [Електронний ре- сурс] : навч. посібник. К. : Центр учб. л-ри, 2007. 352 с.

94. Коссак С. Компетенція суду щодо розгляду цивільних справ. *Юридичний радник*. 2006. № 3. С. 6-8.

95. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний комен- тар Цивільного процесуального кодексу України. К. : Істина, 2006. 944 с.

96. Кравчук В. М. Стратегія і тактика цивільного процесу: понят- тя, принципи та прийоми нападу. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 7. С. 35-43.

97. Кравчук В. М. Тактика цивільного процесу: доказування. *Під- приємництво, господарство і право*. 2002. № 11. С. 62-68.

98. Лазько Г. З. Правові питання представництва в цивільному процесі України. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 20. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. С. 269-272.

99. Масюк В. В., Акулова М. Ю. Цивільний процес у схемах і таб- лицях : навчальний посібник. Х. : Право, 2014. 192 с.

100. Міжнародний цивільний процес України : навч. посібник : практикум / за ред. С. Я. Фурса. К. : КНТ, 2010. 328 с.

101. Навроцька Ю. Конкуренція способів оскарження заочного рі- шення в цивільному процесі України. *Підприємництво, Господарст- во. Право*. 2007. № 6. С. 54-62.

102. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального ко- дексу України : станом на 5 верес. 2017 р. / за заг. ред. С. О. Короєд. К. : Центр учб. л-ри, 2017. 524 с.

103. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального ко- дексу України : станом на 1 верес. 2015 р. / за заг. ред. В. В. Богатир. К. : Професіонал, 2015. 688 с.

104. Перунова О. М. Форма і зміст касаційної скарги. *Право і без- пека*. 2005. № 4'1. С. 42-48.

105. Підлобна О. До питання визначення правової природи норм цивільного процесуального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 6. С. 61-64.

106. Погорецький М., Ізарова І. Перші загальноєвропейські проце- дури захисту цивільних прав та їхня роль у гармонізації цивільного процесу у Європейському союзі. *Право України*. 2015. № 5. С. 149- 156.

107. Практикум з цивільного процесуального права України : навч. посібник / за заг. ред. І. С. Ярошенко. К. : Дакор, 2016. 348 с.
108. Романюк Я.М., Майстренко Л. О. Масовий позов: загальна характеристика, зарубіжний досвід і перспективи впровадження в Україні. *Вісник Верховного Суду України*. 2015. № 3. С. 35-47.
109. Рябченко С. Сторони у справах про захист прав споживачів. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 7. С. 12-18.
110. Савченко М. Роль практики Європейського Суду з прав людини у конституційному судочинстві України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 32-39.
111. Сенік С. Особливості наказного провадження. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. №6. С. 16-22.
112. Сенік С. В., Лемик Р. Я. Цивільне процесуальне право : навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 424 с.
113. Сульженко Ю. Захист прав та охоронюваних законом інтересів третіх осіб у цивільному процесі. *Право України*. 2005. № 3. С. 8-12.
114. Тимченко Г. Судові дебати як етап судового розгляду в цивільному процесі. *Право України*. 2008. № 6. С. 24-31.
115. Тимченко Г. П. Історико-правові аспекти принципу диспозитивності у цивільному процесі. *Вісник господарського судочинства*. 2003. № 2. С. 150-155.
116. Тимченко Г. П. Принципи цивільної юрисдикції: теорія, історія, перспективи розвитку : монографія. К. : ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2006. 412 с.
117. Угриновська О. І. Деякі зауваження та пропозиції до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку». *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка*. Серія юридична, 2009. Вип. 48. С. 160-165.
118. Фазикош Г. Змагальний тип цивільного судочинства та вплив змагальних процедур на судові рішення. *Право України*. 2002. № 12. С. 27-32.
119. Фазикош Г. Юридична та соціальна природа судових рішень в цивільному судочинстві: сучасні наукові погляди. *Право України*. 2001. № 3. С. 57–60.
120. Фазикош Г. В. Судовий наказ у цивільному судочинстві (порівняльно-правова характеристика української, російської та німецької моделей). *Судова апеляція*. 2007. № 1. С. 104-113.
121. Фесик К.О. Підстава колективного позову: поняття, структура, порядок формування. *Судова апеляція*. 2015. № 2. С. 86-94.
122. Фурса С., Щербак С., Євтушенко О. Цивільний процес України: проблеми і перспективи : науково-практичний посібник. К. : Видавець Фурса С. Я.; КНТ, 2006. 448 с.

123. Фурса С., Цюра Т. Докази і доказування у цивільному процесі : науково-практичний посібник. К. : Видавець Фурса С. Я.; КНТ, 2005. 256 с.
124. Харитонов Є. О. Добровільне представництво у цивільному праві України: навч. посіб. К. : Істина, 2007. 176 с.
125. Хруслова Л. А. Окремі питання процесуальних відносин прокурора і суду. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 1. С. 45-48.
126. Цал-Цалко Ю.Ю. Специфіка інституту заочного розгляду справи. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 51-56.
127. Цивільне процесуальне право України : підручник для магістрів та аспірантів / за заг. ред. М. М. Ясинка. К. : Правова єдність, 2016. 576 с.
128. Цивільне процесуальне право України: підручник. / За заг. ред. С.С. Бичкової. К. : Атіка, 2009. 760 с.
129. Цивільне судочинство. Судова практика / за заг. ред. А.Г. Яреми. К. : Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
130. Цивільний процес України : підручник / за заг. ред. М. М. Ясинок. К. : Правова єдність, 2014. 744 с.
131. Цивільний процес України: академічний курс; [підручний для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.]; [За ред. С.Я. Фурси]. К. : Видавець Фурса С.Я. : КНТ, 2009. 848 с.
132. Цивільний процес : навч. посібник для здобувачів вищ. освіти / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов, [та ін.]. Х. : Право, 2017. 234 с.
133. Цивільний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар : у 2 т. / за заг. ред. С. Я. Фурси. Т. 1. К. : Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2007. 915 с.
134. Цивільний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар : у 2 т. / за заг. ред. С. Я. Фурси. Т. 2. К. : Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2007. 803 с.
135. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Бичкова С.С., Білоусов Ю.В., Бірюков В.І. та ін.; за заг. ред. С.С. Бичкової. К. : Атіка, 2008. 840 с.
136. Цивільний та цивільний процесуальний кодекси кодексу України : постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду України / О. М. Ткачук. Х. : Право, 2017. 340 с.
137. Черняк Ю.В. Значення і суть попередніх заходів захисту в рамках міжнародного цивільного процесу. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 2. С. 119-126.
138. Чорнооченко С. І. Цивільний процес : навч. посібник. 3-те вид., переробл. та доповн. К. : Центр навч. л-ри, 2014. 416 с.
139. Штефан О.О. Цивільне процесуальне право: навч. посібник – К. : Юрінком Інтер, 2009. 240 с.